

2006:2

JUNI

SOCIAL FORSKNING

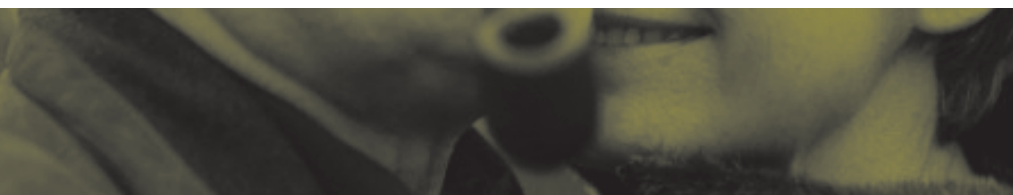
NYT FRA SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET

HURRA, VI LEVER – LÆNGERE OG LÆNGERE

ARBEJDSPLADSER VIL GERNE BEHOLDE DE ÆLDRE – MEN GØR DE NOK?

KOMMUNERNE BEDRE TIL AT INDDRAGE UDSATTE BØRN OG FAMILIER

OPVÆKST MED AFSAVN

NYT FRA SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET

Social Forskning udgives af Socialforskningsinstituttet for at orientere om resultaterne af instituttets arbejde

REDAKTION: Ove Karlsson (ansvarshavende)

Lisbeth Pedersen

Ivan Thaulow

Ulla Dyrborg

Jens Bonke

Henvendelser bedes rettet til Ove Karlsson, email ok@sfi.dk

ABONNEMENT: Social Forskning er gratis og udkommer med fire ordinære numre om året. Abonnement på de ordinære numre kan tegnes ved henvendelse til instituttet eller på www.sfi.dk. Bladet kan frit kopieres. Elektronisk abonnement kan tegnes på www.sfi.dk

GRAFISK DESIGN: Hedda Bank mdd

FOTOS: BAM/Scanpix: Forside: Nicolai Howalt, side 5: Kennet Havgaard, side 7: Tina Enghoff, side 10: Sonja Iskov, side 11: Linda Hansen, side 12 og 14: Mikkel Østergaard

OPLAG: 4.700

ISSN-nr. 0903-7535

TRYK: Schultz Grafisk

INDHOLD

3 I FOKUS**4 KOMMUNERNE BEDRE TIL AT INDDRAGE UDSATTE BØRN OG FAMILIER**

Der er sket store forbedringer i kommunernes arbejde med børnesager. Det gælder ikke mindst involveringen af børn og forældre i deres egne sager. Men der er meget store forskelle imellem kommunerne. Nogle kommuner er kommet langt med at omsætte Servicelovens nye regler fra 2001 til daglig praksis, mens andre kan blive meget bedre.

6 ARBEJDSPLADSER FASTHOLDER ÆLDRE, MEN INDSATSEN KAN ØGES

Knap halvdelen af de danske arbejdspladser gør efter eget udsagn i dag en indsats for at fastholde deres medarbejdere, efter at de er fyldt 60 år. Men arbejdspladserne kan gøre mere på dette område i fremtiden. Det viser en kortlægning, som Socialforskningsinstituttet har gennemført.

8 HURRA, VI LEVER – LÆNGERE OG LÆNGERE

Der er brug for et fundamentalt opgør med den omsiggribende 'alderisme'. Det påpeger formanden for Styregruppen for det strategiske fremsyn om det aldrende samfund 2030.

10 BRUG FOR MERE VIDEN OM UNGES SOCIALE PROBLEMER

Vi mangler på viden om danske unges misbrug, trivsel og psykiske problemer. Og vi mangler ikke mindst viden om effekten af forebyggelses- og behandlingsindsatser. Det viser en ny forskningsoversigt.

11 OPVÆKST MED AFSAVN

En ny undersøgelse fra SFI stiller skarpt på, hvordan børn, og til dels deres forældre, oplever at være en familie med trængt økonomi. Det går tilsyneladende især ud over familielivet og de fælles oplevelser.

12 INTERNATIONAL INDVANDRERFORSKNING PÅ SFI

Socialforskningsinstituttet har gennem de seneste år bidraget til den internationale forskning om indvandring og om etniske relationer. Bl.a. har forskningsprofessor Peder J. Pedersen bidraget til internationale antologier, som sætter indvandring ind i en international sammenhæng.

16 ÅRSBERETNINGEN

SOCIAL
FORSKNINGS
INSTITUTTET

Herluf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Telefon 33 48 08 00
Fax 33 48 08 33
Email sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

OLE GREGERSEN

Afdelingsleder for "Socialpolitik og velfærdsydelse"

Email: og@sfi.dk

I FOKUS

FOKUS PÅ EFFEKTMÅLING

I aftalen mellem regeringen og Kommunernes Landsforening om kommunernes økonomi i 2006 var det et centralt element at dreje statens styring af kommunerne i retning af fokus på output, effekter og effektivitet. Det er altså meningen, at staten fremover skal have mere fokus på, om kommunerne opnår de bedst mulige effekter af deres indsats (bl.a. på det sociale område) og på, om man opnår effekterne med et rimeligt ressourceforbrug. Som et særligt indsatsområde er i første omgang valgt ældreområdet, hvor det p.t. diskuteres hvordan man kan tilvejebringe de oplysninger, som er nødvendige for at kunne sammenligne kommunernes indsats.

Socialministeriet har besluttet generelt at sætte større fokus på effekterne af den sociale indsats. Til det formål har ministeriet iværksat en række initiativer. Én af disse aktiviteter er at udarbejde en strategi for, hvordan man kan måle effekterne af de indsatser, der deles penge ud til i forbindelse med satspuljeforligene. Det er et arbejde, Socialforskningsinstituttet gennemfører i samarbejde med ministeriet. I satspuljeaftalen for 2006 blev der i alt over en fire års periode afsat 2,7 mia. kr. til initiativer med fokus på svage grupper og modtagere af overførselsindkomster.

Én ting er at måle effekten af den enkelte indsats. Noget andet er at udnytte denne information til at give alle aktører på det sociale område viden om, hvor god deres egen indsats er i forhold til det til enhver tid bedst opnåede – det er dybest set det, der ligger i kommuneaftalen. Det kræver, at de oplysninger, kommunerne i forvejen registrerer om problemernes omfang, den indsats der ydes, hvad der kommer ud af det, samt ressourceforbruget til at producere indsatsen, standardiseres, så man måler på samme

måde i alle kommuner. Til gengæld for standardiseringen er det rimeligt at formode, at den information, der vender tilbage til kommunerne, er til at anvende.

Når kommunerne sætter nye indsatser i værk, er det vigtigt at kende effekten af dem, før man gør dem til hyldevarer. En af de store udfordringer ved at sætte sig for at måle effekterne af én indsats i forhold til en anden er, at man for det meste ikke bare kan sætte nye indsatser i værk – og så bagefter måle, om de havde en bedre effekt end det, man hidtil gjorde. Ofte vil man højne kvaliteten af effektmålingen betydeligt ved i en periode bruge lodtrækning til at visitere mellem de tilbudte indsatser. Det giver større chance for, at den målte forskel mellem, hvordan det siden går de grupper, der har modtaget forskellige indsatser, skyldes forskel i indsatsernes effekt og ikke noget andet. Gode effektmålinger af denne type kræver et godt samspil mellem de praktikere, der tilrettelægger indsatsen og de forskere, der måler effekten.

Det er selvfølgelig vigtigt, at den måde, man måler effekt på, er så god som muligt. Ellers giver det ikke meget mening at bruge resultatet af effektmålingen af en indsats til at beslutte, om det er en indsats, man skal udbrede til alle. Eller om man tværtimod skal lade være med at bruge den. Omvendt er det ikke helt billigt at måle effekten af en indsats godt og gedigent, og til tider er der behov for at få en første indikation på, om en indsats er lovende. Derfor forsøger Socialforskningsinstituttet og Socialministeriet at udvikle en strategi, hvor man også kan anvende enklere (og væsentligt billigere) effektmålingsmetoder til at udpege de lovende indsatser i det sociale arbejde.

ANNE-DORTHE HESTBÆK
Seniorforsker, Cand.scient.pol.
E-mail: adh@sfi.dk

SERVICELOVEN TIL SERVICEEFTERSYN

KOMMUNERNE BEDRE TIL AT INDDRAGE UDSATTE BØRN OG FAMILIER

Der er sket store forbedringer i kommunernes arbejde med børnesager. Det gælder ikke mindst involveringen af børn og forældre i deres egne sager. Men der er meget store forskelle kommunerne imellem. Nogle kommuner er kommet langt med at omsætte Servicelovens nye regler fra 2001 til daglig praksis, mens andre kan blive meget bedre.

Servicelovens børneregler blev ændret i 2001. Formålet med ændringerne var generelt at styrke indsatsen over for børn og unge med særlige behov. Socialforskningsinstituttet har netop afsluttet en stor evaluering af disse ændringer. Som et led i evalueringen har SFI stillet bl.a. sagsbehandlere, afdelingsledere og forvaltningschefer en række spørgsmål. Ændringerne i kommunerne er ikke kun en følge af selve lovændringen i 2001. Mange kommuner har selv haft en stærk motivation til at styrke sagsbehandlingen i børnesager, bl.a. på grund af et stort udgiftspres. Et overordnet resultat er af evalueringen, at kommunerne under ét har arbejdet meget med at omsætte de nye regler fra 2001 til hverdagspraksis i forvaltningerne. En sagsbehandler fortæller:

“Det er positivt med lovændringen, fordi det forpligter kommunen til at opkvalificere os, fordi det er et lovkrav. Vi skal deltage (...) Det har betydet rigtig meget, at vi har fået en lov, der siger, at der skal være handleplaner, undersøgelser, børnesamtaler, og at vi har en ledelse, der bakker op om det.”

Et andet overordnet resultat er, at der er meget store forskelle på, i hvilket omfang kommunerne har indarbejdet lovændringerne i deres daglige arbejde. Mens nogle kommuner har været gode til at omsætte de nye regler til praksis, må man konstatere, at der i en del kommuner er et relativt stort potentiale for forbedringer. Kommunerne kan med fordel benytte evalueringens slutrapport og delrapporter til at “benchmark” sig selv og stille spørgsmålet: Hvordan ligger vores kommune i forhold til resten af landet, når det drejer sig om fx inddragelse af børn og unge, om brugen af nye administrative redskaber i det daglige arbejde, om tidlig indsats eller de nye efterværnsmuligheder?

INDDRAGELSE AF BØRN OG FORÆLDRE STYRKET MARKANT

Spørgsmålene i undersøgelsen er blevet stillet både i 2004 og 2005. Derfor kan vi yderligere belyse, hvilke ændringer der sker i kommunerne på børn og unge-området over ét år. Selvom udvik-

lingen fra 2004 til 2005 ikke har været markant, er der en række udviklingstræk, der fortjener at blive fremhævet. Efter lovændringerne i 2001 er langt flere børn og unge blevet involveret i deres egen sag gennem en samtale med sagsbehandleren. Tendensen er tilmed blevet forstærket betydeligt bare fra 2004 til 2005. Mens der i 2004 var 62 pct. af børnene og de unge, der havde haft en samtale med sagsbehandleren på sagen, gjaldt det for fire ud af fem unge (80 pct.) i 2005. Inddragelsen sker især i vanskelige sager med misbrug, mishandling etc. En sagsbehandler siger:

“Opmærksomheden er også skærpet på børnene (..) Nu ligger vi selv og roder rundt på gulvet. Vi er tvunget til at se barnet mere, og komme mere ind under huden på det.”

Også når det gælder forældrene, har nogle kommuner været gode til at inddrage dem på en mere konstruktiv måde end tidligere. Således siger en sagsbehandler fra en af de otte kommuner, der medvirker i Delrapport II:

“Der er kommet helhed i arbejdet og en bedre inddragelse af forældrene. Vores arbejde er helt forandret. Vi har fået et fælles sprog og en fælles helhedsorienteret indsats. Der er også kommet en ensartethed i sagsbehandlingen, og den er blevet meget grundigere (...) Forældrene kommer pludselig selv på banen og kommer frem med en masse viden.

INDSATSEN BLIVER MERE MÅLRETTET

60 pct. af kommunerne har fra 2004 til 2005 indført nye retningslinier for inddragelsen af børn og unge, eller har ændret de eksisterende retningslinier. Den nye praksis er altså ikke blot udtryk for, at de enkelte sagsbehandlere vælger at handle anderledes. Bagved ligger som oftest også et fælles fundament af nye administrative rutiner, som ledelsen har sat i gang.

En anden forandring er, at der er langt flere sager, hvor det i journalen er helt præcist beskrevet, hvad man ønsker at opnå med den pågældende foranstaltning. Det betyder, at såvel forældre som sagsbehandler har mulighed for efterfølgende at overveje, om man faktisk opnår det, man har ønsket i den konkrete sag. Forhåbentlig medvirker det til, at børnene ikke over længere tid er genstand for tiltag, der ikke har den ønskede effekt.

BARNETS PROBLEMER UDREDES I MINDRE END HVER ANDEN SAG

Ud over øget inddragelse rummer evalueringen en lang række andre resultater om udviklingen i kommunernes arbejde med børnesager. Fx viser det sig, at der i mange sager ikke er udarbejdet en såkaldt § 38-undersøgelse, hvor barnets forhold og problemer udredes. Både i 2004 og 2005 er der ikke lavet undersøgelse i ca. 55 pct. af sagerne.

DER KAN VÆRE STOR FORSKEL PÅ, HVILKE TILBUD BORGERNE KAN MODTAGE, ALT EFTER HVILKEN KOMMUNE DE BOR I. UD FRA ET RETSSIKKERHEDSMÆSSIGT SYNSPUNKT KAN MAN DISKUTERE, OM DET ER RIMELIGT.

Det kan nogle gange betyde, at sagen måske ikke er grundigt nok oplyst, når man skal tage stilling til, hvad der skal ske.

I nogle af de kommuner, hvor man nu altid laver § 38-undersøgelser, siger sagsbehandlerne at de har fået et langt bedre beslutningsgrundlag. Det gør, at de oftere er i stand til at iværksætte det rigtige tiltag allerede første gang. Med anbringelsesreformen pr. 1. januar 2006 skal der fremover i princippet foretages en § 38-undersøgelse i alle sager.

RETSSIKKERHED PÅ SPIL?

Der er temmelig stor forskel på, hvilke konkrete sociale foranstaltninger der er til rådighed i den enkelte kommune. I nogle kommuner anbringer man fx stort set ikke børn på efterskoler. I andre kommuner har man fravalgt at bruge personlig rådgiver til barnet eller den unge, da man ikke finder, det har den store effekt. Og atter andre kommuner bruger kun sjældent støtteperson til forældre, hvis barn er blevet anbragt. Det samme gælder praktikophold til unge, der er ressourcekrævende at få stablet på benene.

Det betyder, at der kan være stor forskel på, hvilke tilbud borgerne kan modtage, alt efter hvilken kommune de bor i. Ud fra et retssikkerhedsmæssigt synspunkt kan man diskutere, om det er rimeligt, at borgerne er forskelligt stillet på dette område.

OM UNDERSØGELSEN

Evalueringen af ændringerne i Serviceloven er gennemført for Styrelsen for Social Service i perioden 2004-2006. Der er gennemført fire landsdækkende spørgeskema-undersøgelser blandt sagsbehandlere, afdelingsledere i familieafsnitene, forvaltningsdirektører og udvalgsformænd i de forvaltninger og politiske udvalg, der behandler sager med børn og unge med særlige behov. Desuden er der gennemført en case-undersøgelse med oplysninger om

over 1.000 kommunale børnesager over hele landet. Disse kvantitative data er indsamlet både i 2004 og 2005 med henblik på at undersøge over tid, hvor store ændringerne er i kommunernes arbejdsformer. For nogle af casene har vi tilmed oplysninger om sagsforløbet tilbage til 1998.

Desuden er der gennemført en interviewundersøgelse i otte af de store kommuner, der i spørgeskemaundersøgelserne i 2004 viste sig at være bedst til at håndtere hensynet til barnets bedste, hvilket var en af ændringerne i Serviceloven i 2001. Vi har gennemført i alt ca. 100 interview i de otte kommuner. Ud over interviews med de sædvanlige professionelle blev der gennemført en brugerundersøgelse blandt klienterne. Der blev desuden gennemført interviews med politikere og med repræsentanter for de leverandører, der leverer ydelser til kommunernes socialforvaltninger, fx døgninstitutioner, efterværnstilbud, kommunale familiehuse, døgnplejeenheder mv.

Slutrapport:

Anne-Dorthe Hestbæk, Andreas Lindemann, Vibeke Lehmann Nielsen & Mogens Nygaard Christoffersen: *Nye regler – ny praksis. Ændringer i servicelovens børneregler 2001. Afslutningsrapport. Styrelsen for Social Service. Socialforskningsinstituttet 06:10. 264 sider. ISBN 87-91247-80-2. Slutrapporten kan downloades fra www.sfi.dk. Så længe lager haves, kan rapporten rekvireres i trykt form fra Servicestyrelsen. Skriv til: bestilling@servicestyrelsen.dk*

Delrapport I:

Mogens Nygaard Christoffersen, Anne-Dorthe Hestbæk, Andreas Lindemann, Vibeke LehmannNielsen: *Nye regler for udsatte børn og unge. Ændringerne i Serviceloven 2001. Delrapport I. Socialforskningsinstituttet 05:15. ISBN 87-7487-794-1. 261 sider. Pris 250,00 kr. inkl. moms.*

Delrapport II:

Anne-Dorthe Hestbæk, Andreas Lindemann, Else Christensen, Claus Rebi-en, Mette Christensen: *Kommuner i udvikling på børneområdet. Ændringerne i Serviceloven 2001. Delrapport II. Socialforskningsinstituttet 05:16. ISBN 87-7487-796-8. 137 sider. Pris 130,00 kr. inkl. moms.*

MONA LARSEN

Forsker, Cand. Oecon., ph.d.

Email: ml@sfi.dk

GULEROD TIL ÆLDRE ANSATTE?

ARBEJDSPLADSER FASTHOLDER ÆLDRE, MEN INDSATSEN KAN ØGES

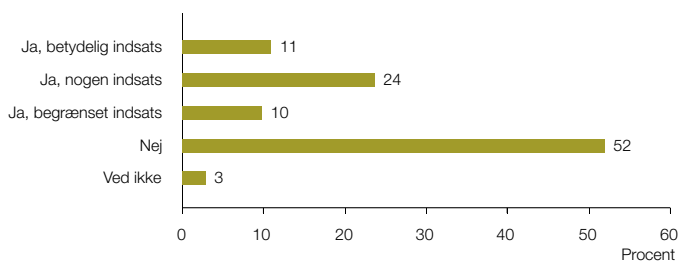
Knap halvdelen af de danske arbejdspladser gør efter eget udsagn i dag en indsats for at fastholde deres medarbejdere, efter at de er fyldt 60 år. Men arbejdspladserne kan gøre mere på dette område i fremtiden. Det viser en kortlægning, som Socialforskningsinstituttet har gennemført.

Det fremføres ofte i den offentlige debat, at ældre skal blive længere tid på arbejdsmarkedet, fordi der bliver flere ældre med behov for offentlig forsørgelse og færre yngre til at forsørge dem. Debatten drejer sig typisk om efterlønsordningens rolle. I en ny undersøgelse fra Socialforskningsinstituttet retter vi imidlertid blikket mod arbejdspladser betydning for at forlænge ældres arbejdsliv. Vi har bl.a. undersøgt, om arbejdsgivere gør en indsats for at fastholde deres medarbejdere efter de 60 år og hvilke barrierer der er for indsatsen.

KNAP HALVDELEN AF ARBEJDSPLADSERNE GØR EN INDSATS

Næsten halvdelen af arbejdspladserne med mindst 10 ansatte gør i praksis en indsats for at fastholde deres ældre medarbejdere efter 60-årsalderen, se figur 1. Af disse arbejdspladser gør halvdelen *nogen indsats*, mens de resterende er ligeligt fordelt på en *betydelig* og en *begrænset indsats*. Offentlige arbejdspladser med mindst 50 ansatte gør mest for at fastholde ældre medarbejdere, mens indsatsen er mindst på private arbejdspladser med 10-49 ansatte.

FIGUR 1. GØR ARBEJDSPLADSEN EN INDSATS FOR, AT MEDARBEJDERE, DER ER 50 ÅR ELLER DEROVER, FASTHOLDES PÅ ARBEJDSPLADSEN EFTER 60-ÅRSALDEREN? PROCENT.

KOMPETENCEUDVIKLING OG TILPASNING AF ARBEJDSSTID OG OPGAVER

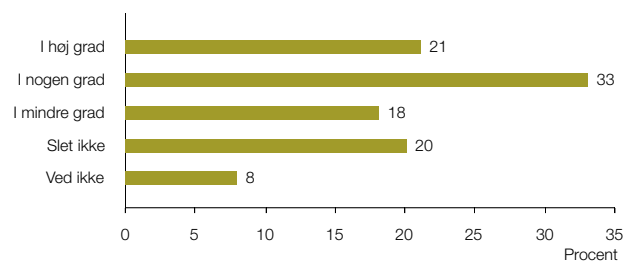
Kompetenceudvikling/efteruddannelse er det redskab, som flest arbejdspladser anvender til at fastholde ældre medarbejdere. Dernæst følger en gruppe af redskaber bestående af seniorsamtaler, *mindre* krævende arbejdsopgaver (fx mindre ansvar) og mere fleksibel arbejdstid. *Mere* krævende arbejdsopgaver, intern jobrotation og nedsat arbejdstid med lønkomensation er den gruppe af redskaber, der benyttes tredje mest..

Arbejdspladser anvender således i dag en bred vifte af tiltag for at fastholde deres ældre medarbejdere. Det kan være udtryk for, at disse medarbejdere har mange forskellige behov. Nogle ønsker at få større udfordringer, mens andre foretrækker at arbejde på nedsat kraft. Der er derfor ikke et enkelt redskab, som kan siges at være det bedste for alle. Resultaterne tyder på, at der er behov for individuelle løsninger, der er tilpasset den enkeltes behov. Undersøgelsen viser, at to ud af tre arbejdspladser typisk udformer indsatsen som individuelle løsninger.

INDSATSEN HAR EN EFFEKT

Størstedelen af arbejdspladserne vurderer, at indsatsen for at fastholde ældre medarbejdere bidrager til at udskyde medarbejdernes tilbagetrækningstidspunkt. Kun hver femte arbejdsplads anfører således, at indsatsen *slet ikke* virker, se figur 2. Det er dog også kun hver femte arbejdsplads, der svarer, at indsatsen i

FIGUR 2. SET MED DERES ØJNE, HAR ARBEJDSPLADSENS INDSATS MEDVIRKET TIL AT UDSKYDE MEDARBEJDERES TILBAGETRÆNINGSTIDSPUNKT? PROCENT.

høj grad har virket. I øvrigt ser det ud til, at jo mere omfattende fastholdelsesindsatsen er, jo større er effekten på de ældre medarbejderes tilbagetrækningstidspunkt.

PLADS TIL FORBEDRINGER

Arbejdspladser kan tilsyneladende gøre mere for at fastholde deres ældre medarbejdere. Potentialet består for det første i, at flere arbejdspladser kan gøre en indsats. For det andet kan arbejdspladser forøge deres nuværende indsats og for det tredje kan denne indsats gøres mere effektiv.

Kun 7 pct. af de adspurgte arbejdspladser er som udgangspunkt negativt indstillet over for at indføre særlige tiltag for at fastholde deres ældre medarbejdere. Der findes imidlertid en række barrierer blandt arbejdsgivere og ældre medarbejdere for at gennemføre og for at få det fulde udbytte af en sådan indsats. Barriererne skitseres nedenfor.

IKKE BEHOV FOR AT FASTHOLDE ÆLDRE MEDARBEJDERE

Arbejdsgivere mener i nogle tilfælde ikke, at der er behov for at gøre en indsats for at fastholde de ældre medarbejdere. En forklaring kan være, at en indsats er unødvendig, fordi medarbejdere typisk fortsætter efter, at de er fyldt 60 år. Knap halvdelen af de arbejdspladser, der ikke gør en indsats, anfører dette som det vigtigste argument. En anden forklaring kan være, at arbejdsgivere ikke frygter at komme til at mangle arbejdskraft i fremtiden. Hver tredje arbejdsgiver forventer således ikke at få rekrutteringsproblemer i fremtiden som følge af, at ældre trækker sig tidligt tilbage.

NEGATIVT SYN PÅ ÆLDRE MEDARBEJDERE

Nogle arbejdsgivere har et negativt syn på den eller de af deres ældre medarbejdere, der nærmer sig de 60 år. De afholder sig derfor fra at gøre en indsats for at fastholde disse medarbejdere. Den negative indstilling kan skyldes, at medarbejderen efter arbejdsgiverens opfattelse fx mangler vilje til at omstille eller udvikle sig, har et for dårligt fysisk eller psykisk helbred eller ikke har den rette sociale indstilling.

MODSTAND MOD SÆRORDNINGER OG ØKONOMISKE BEGRÆNSNINGER

Nogle arbejdsgivere er imod at indføre særordninger over for særlige grupper af medarbejdere, fordi det bl.a. kan føre til utilfredshed i den øvrige medarbejderstab. En løsning på dette problem kan være at indføre en livsfasepolitik, der omfatter alle grupper af medarbejdere.

I andre tilfælde har arbejdsgivere enten ikke råd til at gøre en særlig indsats eller er af den opfattelse, at det økonomisk set ikke kan betale sig at fastholde ældre medarbejdere.

PRESSET TIL TIDLIG TILBAGETRÆKNING

Ældre medarbejdere kan føle sig presset til at trække sig tidligt tilbage, fordi de fx har dårligt helbred eller pga. nogle bestemte forhold på arbejdspladsen. Et problem på arbejdspladserne kan være, at der er kutymer eller uskrevne regler for, hvornår man trækker sig tilbage. Sådanne kutymer eller uskrevne regler findes ifølge arbejdsgivere og lønmodtagere dog kun på hver tiende arbejds-

plads. Et andet problem kan være, at medarbejderen ikke entydigt bliver bedt om at blive på arbejdspladsen efter de 60 år og derfor tager det som udtryk for, at arbejdsgiveren ikke har brug for ham eller hende.

Tilbage meldingen fra

arbejdsgivere tyder imidlertid på, at dette problem er begrænset efter deres opfattelse. Kun 15 pct. af arbejdsgiverne anfører, at de ikke opfordrer ældre medarbejdere til at fortsætte så længe som muligt på arbejdspladsen.

POTENTIALET BESTÅR FOR DET FØRSTE I, AT FLERE ARBEJDSPLADSER KAN GØRE EN INDSATS. FOR DET ANDET KAN ARBEJDSPLADSER FORØGE DERES NUVÆRENDE INDSATS OG FOR DET TREDJE KAN DENNE INDSATS GØRES MERE EFFEKTIV.

ØNSKER OM TIDLIG TILBAGETRÆKNING

Nogle medarbejdere ønsker af personlige årsager at trække sig tidligt tilbage. En medarbejders ønske om tidlig tilbagetrækning på fx efterløn kan være affødt af, at han eller hun ønsker at tage hensyn til familien eller at nyde den tredje alder uden for arbejdsmarkedet. For andre gælder, at den økonomiske gevinst ved at fortsætte med at arbejde efter deres egen opfattelse er for lille. Knap 40 pct. af de adspurgte arbejdsgivere mener, at efterlønsordningen gør det vanskeligt at fastholde medarbejdere efter, at de er fyldt 60 år.

OM UNDERSØGELSEN

Undersøgelsen, der er finansieret af Arbejdsmarkedsstyrelsen, omhandler også arbejdspladseres ansættelse af ældre medarbejdere. Den bygger på en kombination af kvantitative og kvalitative studier. Der er gennemført en spørgeskemaundersøgelse på knap 1000 offentlige og private arbejdspladser med mindst 10 ansatte. Desuden er der gennemført kvalitative interview blandt personaleledere, tillidsmænd og ældre ledige.

Mona Larsen: Fastholdelse og rekruttering af ældre. Arbejdspladseres indsats. Socialforskningsinstituttet 06:09. ISBN 87-7487-813-1. 96 sider. Pris 100 kr. inkl. moms.

JØRN HENRIK PETERSEN

Professor dr.phil. & lic.oecon.

Center for Velfærdsstatsforskning/Institut for Statskundskab, Syddansk Universitet

KRONIKKEN

HURRA, VI LEVER – LÆNGERE OG LÆNGERE

Der er brug for et fundamentalt opgør med den omsiggribende 'alderisme'. Det påpeger formanden for Styregruppen for det strategiske fremsyn om det aldrende samfund 2030.

Når al krudtrøg har lagt sig, og det forrige århundredes fundamentalhistorie skal skrives, vil det, der fremstår som en civilisationens triumf, være en spektakulær vækst i middellevetiden. Ved årtusindskiftet levede danskeren ca. 23 år længere end hundrede år tidligere. I 2000 var middellevetiden godt 79 år for danske kvinder og knap 75 år for mænd. Hovedparten af stigningen fandt sted i århundredets første halvdel, mens de næste 45 år prægedes af en – i sammenligning med andre lande – beskeden vækst. Endnu i 1960 havde danske mænd den 5. højeste middellevetid i OECD-området, mens kvinderne lå på 6. pladsen. 40 år senere var mændene dumpet ned i den nederste halvdel blandt OECD-landene, og kvindernes dyk var endnu mere markant. I de 40 år steg mændenes middellevetid med 4.1 år og kvindernes med 4.9. I Japan var der mere gang i den. Her steg middellevetiden med 12.4 år for mænd og 14.4 år for kvinder.

I Velfærdskommissionens befolkningsfremskrivning anvendes en forholdsvis moderat vækst i middellevetiden for begge køn. Fremskrivningen bygger på en analyse af døds sandsynlighederne, som professor Niels Haldrup, Aarhus Universitet foretog for Velfærdskommissionen. Den vækst i middellevetid, der anvendes, er af omtrentlig samme størrelsesorden som den mindste stigning i et af de foregående årtier. Det skyldes, at den anvendte metode især knytter sig til den seneste del af den historiske periode, der er lagt til grund, og det er just den, hvor det gik skævt.

Frem til 2040 forventes middellevetiden at vokse med 3.4 år for mænd og for kvinder med 3.6 år i forhold til forholdene omkring årtusindskiftet.

Ikke desto mindre er selv disse forsigtige antagelser – i samspil med fertilitetsudviklingen – mere end tilstrækkelige til at vise, at vi er på vej med et aldrende samfund. I 2030, hvor aldringsprocessen langt fra har 'toppet', vil der være ca. 350.000 flere over 65 år, mens gruppen under 65 reduceres med godt 300.000. At det skaber problemer for den uskrævede kontrakt mellem generationerne, er der ikke megen uenighed om.

Så kan der endda meget vel sættes spørgsmålstegn ved grundlaget for fremskrivningen. Den vækst i middellevetid,

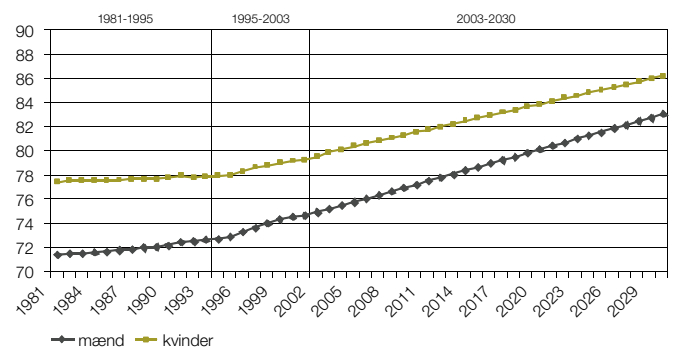
Velfærdskommissionen byggede på, ligger langt under, hvad fx FN påregner.

Måske så megen mere pirren af tanken, når man kigger på udviklingen i middellevetiden siden begyndelsen af 80'erne. Om end det er et spinkelt materiale, er det dog interessant, at middellevetiden for mænd over de første små 15 år kun voksede med godt 1.3 måned om året og for kvinder med 0.5 måned pr. år. Over de efterfølgende 8 år lå årsvæksten på hhv. knap 3.5 og 2.8 måneder for mænd og kvinder.

Vover man det ene øje og forestiller sig, at perioden 1995-2003 spejler et strukturelt skift, vil en heroisk fremskrivning med væksten i denne periode, jf. figur 1, betyde en vækst i mænds levetid på knap 8 år og i kvinders på godt 6 år frem til 2030.

FIGUR 1. MIDDELLEVETID FOR MÆND OG KVINDER.

2003-2030 er fremskrevet med væksten 1995-2003

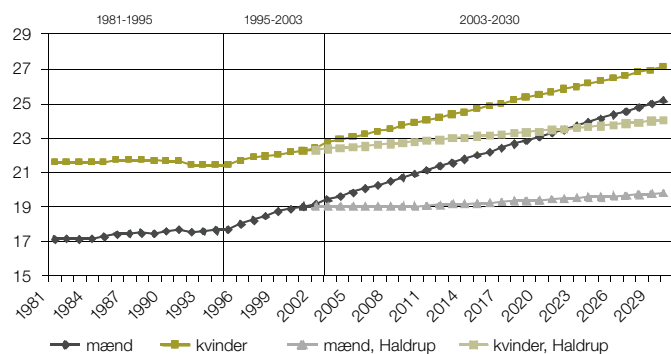

Kilde: Statistikbanken og egne beregninger

Man kan også med Velfærdskommissionen kaste blikket på restlevetiden for 60-årige for at danne sig et indtryk af den forventede levetid efter tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Ændrer vi ikke på aldersgrænserne, vil al vækst i restlevetiden være vækst i antallet af år uden for arbejdsmarkedet. Igen er det nyttigt at splitte perioden op i to. Fra 1982 til 1995 voksede restlevetiden for en 60-årig mand kun med ½ måned pr. år, mens den stort set var uændret for den kvindelige 60-årige. Også her markerer 1995 et brud, idet restlevetiden for mænd frem til 2003 er vokset med godt 2½ måned om året, mens det for kvinder er knap 2 måneder.

FIGUR 2. RESTLEVETID FOR 60-ÅRIGE MÆND OG KVINDER.

2003-2030 er fremskrevet med væksten 1995-2003 og sammenlignet fremskrivning på grundlag af Haldrups estimater

Kilde: Statistikbanken, Niels Haldrup, Estimation af middellevetider for mænd og kvinder i Danmark 2002-2100 baseret på Lee Carter metoden, Arbejdsrapport til Velfærdskommissionen og egne beregninger

Atter en heroisk fremskrivning med væksten fra 1995 til 2003 som grundlag viser, jf. figur 2, en vækst i den mandlige restlevetid på ca. 7½ år, så restlevetiden i 2030 er 25 år, og en vækst på godt 5½ år for kvinder, så restlevetiden i 2030 er 27 år.

Vi ser altså tegn på en galopperende middellevetid og en stærkt voksende restlevetid for 60-årige. Vi lever længere og længere. Med stabil fertilitet betyder det stærk vækst i de ældres andel af befolkningen. Arbejdsstyrken falder. Forsørgelseskvoten stiger. Og vi skal tilbringe en stadig større del af livet passivt i forhold til arbejdsmarkedet.

Det må have konsekvenser for tilbagetræknings-, sundheds-, beskæftigelses-, skatte- familie-, uddannelses-, forsknings- og indvandringspolitikken. Der skal udvikles nye pensionssystemer, nye rammer for serviceydelse og et nyt sundhedssystem. Arbejdsmarkedet, det politiske system og de sociale strukturer må tilpasses det nye befolkningsmønster. Normer, traditionsbestemte holdninger og stereotype ældrebilleder står for fald. Det 21. århundredes politik bliver bestemt af demografien. Jo før, vi forstår det, jo bedre.

Aldring og samfund må samtænkes. Det er en hovedpointe i det arbejde styregruppen for et strategisk fremsyn om det aldrende samfund 2030 fremlagde i marts 2006 som grundlag for overvejelser i Det strategiske Forskningsråd.

Mantraet bag gruppens arbejde var ønsket om, at samfundet skal bevæge sig fra at være aldersdifferentieret til at være aldersintegreret. Hvad ligger der bag dette?

Den menneskelige aldring og den sociale struktur er adskilte, men indbyrdes sammenhængende dynamikker. Men ændringerne i de sociale strukturer har ikke kunnet følge med aldringens dynamik. Derfor er der ikke balance mellem det voksende antal ældre og de meget fastlåste sociale strukturer. Et struktur-mæssigt efterslæb, der betyder, at der mangler produktive og meningsfulde rollemuligheder, som kan anerkende, fremme og belønne de stadigt mere robuste ældres kapacitet til at yde deres til samfundet.

Da vi havde en middellevetid på knap 55 år, blev der åbnet adgang til understøttelse, når den enkelte passerede sin 60de fødselsdag! Pensionsalderen har så op gennem det 20. århund-

rede svinget op og ned, men inden for et smalt bånd mellem 60 og 67 år. I dag trækker vi os gennemsnitligt tilbage fra arbejdsmarkedet kort efter 60 års fødselsdagen, men alt imens er middellevetiden steget med mere end 20 år, og den vil fortsat vokse. Levealderen er vokset og vokset, mens den del af livet, vi anvender i erhvervsaktivitet, er faldet og faldet. Det hænger ikke sammen at henvise duelige, motiverede og produktive samfundsmedlemmer til en tilværelse i fritid. Hele væksten i middellevetid falder i pensionistårene!

Problemet er, at vi har opbygget et 'kassesamfund', hvor alt styres efter kronologisk alder. Vi tumler rundt i et system, hvor alt er bestemt af de fødselsdage, der kommer som perler på en snor. Fra børnenes 'uansvarlighedskasse' over 'uddannelseskassen' med retning mod 'arbejdskassen', indtil vi sluttelig sparkes over i den mere eller mindre ufrivillige ledighedskasse. Følgen er 'alderisme' og en indgroet opfattelse af alderens universelle og uundgåelige svækkelse af funktionsevnen. Det fører lige over i stereotypien om 'de svage gamle', der skal tages hånd om. Det skal der gøres op med. Alderstrappen skal rives ned, hed en nylig svensk betænkning.

Vi skal i stedet udvikle et aldersintegreret samfund, hvor aldersbarriererne er nedbrudt, og rollemulighederne i alle sociale strukturer er åbne for alle uden hensyn til alder. Et samfund, hvor den enkelte kan planlægge sit liv bestemt af den fysiske og psykologiske funktionsevne, hvor 'kasserne' er erstattet af 'søjler', hvor uddannelse ikke er noget, der bare er henført til en bestemt aldersbestemt kasse, hvor arbejdslivet kan indrettes, så man kan gå til og fra og virke med skiftende intensitet. At et sådant samfund så også vil have lettere ved at løfte den finansieringsopgave, velfærdssamfundet står over for, er en sidegevinst. Det er et samfund, der tilbyder alle muligheder for at kombinere arbejde,

DET 21. ÅRHUNDREDES POLITIK BLIVER BESTEMT AF DEMOGRAFEN. JO FØR, VI FORSTÅR DET, JO BEDRE.

fritid, uddannelse, kulturel, social og politisk deltagelse i en mangfoldighed, der ikke er bundet til kronologisk alder. Det er et samfund, der er indrettet

med udgangspunkt i den forståelse, at mennesker lever længere og længere med deres fysiske og kognitive funktionsevne i behold. Der skal laves meget om for at realisere den vision. At sikre sund aldring med god funktionsevne og bedre udnyttelse af de nye teknologiske muligheder kalder på megen tværdisciplinær forskning med deraf afledt intervention. Det kræver et aldersintegreret arbejdsmarked med bedre muligheder for senkarriere, livslang læring og fleksibel forbliven i erhvervsaktivitet. Og det betinger, at vi ikke splitter samfundet, men fastholder fællesskab og sammenhængskraft på tværs af generationer, køn og etnicitet. Med det for øje har styregruppen for det strategiske fremsyn om det aldrende samfund 2030 fremlagt en lang række forslag til forskning. Det er vigtigt, men det er meget mere vigtigt, at denne forskning vil blive fulgt op, så det struktur-mæssige efterslæb elimineres. Det kræver nytænkning og politisk mod.

CATHRINE JESPERSEN
Forsker, Cand.polit., ph.d.
Email: caj@sfi.dk

BRUG FOR MERE VIDEN OM UNGES SOCIALE PROBLEMER

Der mangler viden om danske unges misbrug, trivsel og psykiske problemer. Og ikke mindst viden om effekten af forebyggelses- og behandlingsindsatser. Det viser en ny forskningsoversigt.

Unge problemer med udsathed, misbrug eller kriminalitet omtales ofte i medierne. Men hvor meget ved vi egentlig om de unges problemer, og om konsekvenserne af en ungdom præget af sociale problemer? Det har forskningsoversigten vedrørende unges sociale problemer, der dækker de sidste 10 års danske forskning om 12-18-åriges problemer, fokus på. Der indgår 125 systematisk udvalgte studier, som behandler ungdomsproblemstillinger spændende fra udsatte unge, risikofaktorer i opvæksten og trivselsproblemer til psykiske problemer, misbrug, kriminalitet og ulighed i uddannelse.

UNGE MED PROBLEMER HAR MANGE FÆLLESTRÆK

Det fremgår af de problembeskrivende studier, at unge med sociale problemer generelt har en række fællestræk:

- Svage eller manglende sociale relationer til jævnaldrende.
- Svage faglige kundskaber.
- Lavt selvværd.
- Ressourcesvage forældre, der også i flere tilfælde selv har sociale problemer. Unge, der er vokset op hos forældre med misbrugsproblemer og langvarig ledighed, har fx større risiko end andre unge for at have en destruktiv adfærd i forhold til sig selv og andre, forsøge selvmord, blive psykisk syge og selv blive arbejdsløse.
- En hverdag uden struktur som følge af manglende integration i uddannelsesinstitutioner, arbejdsmarked og fritidstilbud.

Gennemgangen peger på, at mange undersøgelser slet ikke inddrager baggrundsfaktorer som køn, socialklasse eller etnicitet. Det er overraskende, når man ved, at disse forhold kan have særlig betydning for problemerne. Der er fx kun en tredjedel af undersøgelserne, som inddrager etnisk baggrund. Det er bemærkelsesværdigt, når minoritetsunge er overrepræsenteret i forhold til en række problemstillinger som kriminalitet, arbejdsløshed, udsathed etc.

MANGLER I VIDEN OM UNGE

Gennemgangen viser, at forskningen i unges sociale problemer på flere områder er mangelfuld og usammenhængende. Det er især på områder som misbrug, trivsel og psykiske problemer, der er brug for flere studier. Fx er der behov for nærmere at undersøge nye misbrugsformer som det stigende weekend-misbrug. Vi ved heller ikke nok om de langsigtede konsekvenser af problemerne. At få svar på det, kræver, at der bliver sat flere forløbsundersøgelser i gang, som kan belyse, om ungdomsproblemer også giver sociale problemer i voksenlivet.

Oversigten peger også på et behov for flere danske effektstudier af forebyggelses- og behandlingsindsatser. De gennemgæede undersøgelser har generelt fokus på problembeskrivelse og i mindre grad på behandling eller forebyggelse af sociale problemer – og egentlige effektundersøgelser findes der kun få af.

OM UNDERSØGELSEN

Undersøgelsen er finansieret af Styrelsen for Social Service. Undersøgelsen er et litteraturstudie af publiceret dansk forskning om unges sociale problemer fra perioden 1995-2005. De inkluderede studier er udvalgt efter en række kriterier om bl.a. videnskabelig metode- og teorianvendelse.

Cathrine Jespersen & Morten Behrens Sivertsen: Unges sociale problemer. En forskningsoversigt. Socialforskningsinstituttet 05:21. Netpublikation. Downloades på www.sfi.dk.

LAILA DREYER ESPERSEN

Ph.d.-stipendiat, Cand.scient.soc.

Email: lpd@sfi.dk

OPVÆKST MED AFSAVN

En ny undersøgelse fra SFI stiller skarpt på, hvordan børn, og til dels deres forældre, oplever at være en familie med trængt økonomi. Det går tilsyneladende især ud over familielivet og de fælles oplevelser.

At vokse op i en familie med få økonomiske ressourcer kan have konsekvenser for børns liv og dagligdag. I denne undersøgelse har vi talt med 15 børn og forældre i 11 familier, som lever med økonomisk knaphed. Hvordan oplever de den økonomiske knaphed? Hvordan fungerer familielivet og børnenes skoleliv, fritidsliv og kammeratskaber?

FASTLÅST FAMILIESITUATION

Alle deltagende forældre oplever deres økonomiske situation som hårdt presset. Men selvom alle forældre føler sig berørt af deres økonomiske situation, er der forskel på, hvor hårdt belastet de forskellige forældre føler sig. Nogle forældre føler sig så presset af deres økonomiske situation, at det tilsyneladende påvirker kvaliteten af det samvær, der er i de pågældende familier. Det viser sig ved, at de kan have svært ved at sætte ord på den type samvær, man holder mest af som familie. De hårdest ramte forældre er kendetegnet ved en livssituation, der virker meget fastlåst. De har måske ikke nogen udsigt til at komme i job og dermed ændre den økonomiske situation, og de lider af kronisk fysisk sygdom og/eller psykisk ubalance.

En mindre gruppe forældre i undersøgelsen har tilsyneladende et større socialt overskud, som sætter dem i stand til at håndtere den økonomiske knaphed mere hensigtsmæssigt. Disse forældre er kendetegnet ved at have ressourcer at trække på enten i form af en uddannelse, et godt netværk, eller at de tilsyneladende har et optimistisk livssyn og en robust psyke.

De fleste børn i undersøgelsen fortæller, at de i store træk får, hvad de skal bruge. De er meget bevidste om, at pengene er små, men de oplever det ikke som et stort problem i hverdagen. Men flere børn fortæller også, at de gerne ville have flere oplevelser med deres forældre, som eksempelvis ferierejser og ture til forlystelsesparker. Resultaterne peger med andre ord i retning af, at børnene i højere grad lever med kulturelle og oplevelsesorienterede afsavn end med materielle afsavn.

ET SVÆRT SKOLELIV

Mere end halvdelen af børnene i undersøgelsen trives ikke i skolen. Nogle børn fortæller, at de ikke synes, at de fungerer godt sammen med deres klassekammerater. Andre børn fortæller, at hverdagen handler om fysisk og psykisk mobning. For nogle børn er de sociale vanskeligheder kombineret med faglige vanskeligheder. De børn, der er udsat for mobning har på forskellige måder forsøgt at stoppe det, bl.a. ved at bede lærere eller andre betroede voksne om hjælp, men ingen af dem oplever, at det har gjort en forskel. Det er med andre ord en gruppe særligt udsatte børn, som udsættes for oplevelser, som i værste fald kan komme til at præge dem resten af livet.

Undersøgelsen er finansieret af Red Barnet.

Laila Dreyer Espersen: Opvækst med afsavn. Interview om børns trivsel i familie, skole og fritid, når familiens økonomi er stram. København: Socialforskningsinstituttet og Red Barnet 2005. 52 sider.

Rapporten kan downloades på www.redbarnet.dk eller på www@sfi.dk

PEDER J. PEDERSEN
Forskningsprofessor ved
Socialforskningsinstituttet
Email: pjp@sfi.dk

INTERNATIONAL INDVANDRERFORSKNING PÅ SFI

Socialforskningsinstituttet har gennem de seneste år bidraget til den internationale forskning om indvandring og om etniske relationer. Bl.a. har forskningsprofessor Peder J. Pedersen bidraget til to internationale antologier, som sætter indvandring ind i en international sammenhæng.

MIGRATION I DANMARK OG EUROPA

Forskere og politikere har i de senere år haft fokus på de assimilationsmønstre og integrationsmønstre som migrationsprocessen forårsager, samt på de effekter udvandrere og indvandrere har på velfærden hos den indfødte befolkning. Udformningen af en sammenhængende indvandringspolitik er afgørende, og her halter Europa efter traditionelle indvandringslande som fx USA, Canada og New Zealand. Peder J. Pedersen har bidraget til en international antologi om migration (indvandring og udvandring) i Europa. Bogen er tænkt som en kundskabsoversigt eller status. Den indeholder kapitler om udviklingen i 11 europæiske lande, skrevet ud fra samme skabelon for at lette sammenligneligheden, og indeholder desuden oversigter over migrationsudviklingen i Israel, USA, Canada og New Zealand. Det danske kapitel giver et overblik over udviklingen i Danmark med hensyn til det samlede omfang af migration over de seneste årtier med hovedvægt på indvandringen. Desuden indeholder kapitlet oversigter over udviklingen i indvandringspolitikken og arbejdsmarkedsintegrationen, dels over tid og dels i forhold til de oprindelseslande, indvandrerne kommer fra. Det andet hovedelement i kapitlet er en sammenfatning af og oversigt over en række fortrinsvis kvantitative danske undersøgelser på området.

En af konklusionerne i kapitlet er, at integrationen af indvandrere på arbejdsmarkedet i Danmark ikke har været særlig succesrig. Dog er der tegn på at 2. generationsindvandrere begynder at klare sig bedre på arbejdsmarkedet.

Pedersen, Peder J: Migration in A Scandinavian Welfare State: The Recent Danish Experience, I: K.F. Zimmermann (red.): European Migration. What Do We Know?, sider: 59-88, Oxford University Press, Oxford., 2005.

FATTIGDOM BLANDT INDVANDRERE I DANMARK OG SVERIGE

Peder J. Pedersen har bidraget til en antologi, som undersøger de økonomiske konsekvenser af indvandring og sætter studiet af indvandring ind i en global sammenhæng. Hans kapitel belyser fattigdom og indkomstfordelingen blandt indvandrere i Danmark og Sverige. I de to lande er der sammenlignelige individ data til rådighed siden midten af 1980'erne. De indeholder et meget stort batteri af baggrundsoplysninger, med hensyn til indkomster, familiesituation, og oprindelsesland samt ankomstår for indvandrere. Disse oplysninger bliver brugt til at lave en sammenlignende undersøgelse af, hvordan andelen af indvandrere og indfødte med lav indkomst har udviklet sig i de to lande i perioden 1984-1999. Relevansen af en sådan analyse ligger bl.a. i det forhold, at de to lande hver for sig har meget udbyggede velfærdsstater samtidig med, at indvandringen over tid har udvist store forskelle både hvad angår sammensætningen på oprindelseslande og tidspunktet, hvor indvandringen har ligget på et særlig højt niveau.

Blandt hovedresultaterne er, at lavindkomst eller fattigdom i begge lande i tiltagende grad er et stort problem blandt de nye indvandrergrupper fra mindre udviklede lande. I Danmark har fattigdomsandelen blandt indfødte ligget stabilt – og lavere end i Sverige – mens den har været kraftigt stigende blandt indvandrere, bl.a. i kraft af en stor tilgang i den periode, som analysen dækker. I Sverige har fattigdomsandelen blandt indvandrere også været stigende. I gennemsnit er den lavere end i Danmark i modsætning til, hvad vi finder for indfødte. Analysen peger på, at forskellen mellem Danmark og Sverige primært skyldes forskelle i fra hvilke lande og hvornår indvandrerne er kommet, og kun i mindre grad skyldes forskelle i velfærdsinstitutioner og velfærdsprogrammer.

Pedersen, Peder J og B. Gustafsson, K. Blume: A Tale of Two Countries: Poverty and Income Distribution Among Immigrants in Denmark and Sweden, I: G.J. Borjas and J. Cripps (red.): Poverty, International Migration and Asylum, sider: 317-340, Palgrave Macmillan, London, 2005.

NYT FRA NORDISK CAMPBELL CENTER

ARTIKLER PÅ VEJ

Realitetsorientering for demente.
Effekten af selvmordsforebyggende
indsatser for børn og unge.
Intensive familiebevarende indsatser
– virker de?
Effekten af behandling af unge stofmis-
brugere.
Kan motion forhindre fald og faldskader
blandt ældre?
Psykologisk behandling af depression hos
børn og unge.
Boligstøtteordninger for alvorligt psykisk
syge.
Tale- og sprogtræning for børn med sent
udviklede sproglige færdigheder.
Motion som middel til at forbedre børns
og unges selvværd.
Forebyggelse af fald blandt ældre.
Par- og familierapeutisk behandling af
stofmisbrugere.

TILMELDING

Der er åben for tilmelding på www.nc2.net
Her kan du også læse mere om seminaret
og se det foreløbige program med bl.a.
· Ritt Bjerregaard, overborgmester,
København
· Jørgen Søndergaard, Direktør, Social-
forskningsinstituttet
· Barry McGaw, tidl. uddannelsesdirektør
for OECD og daværende ide- og anker-
mand på PISA-undersøgelserne
(Forbehold for ændringer)

NY LET TILGÆNGELIG VIDEN OM EFFEKTER

Nordisk Campbell Center støtter indsamling og analyse af international effektforskning på social- og velfærdsområdet, og formidler resultaterne i Norden. Nu starter centeret en ny serie af let tilgængelige artikler, som sætter fokus på, hvad der findes af solid viden om en bred vifte af indsatser.

Nordisk Campbell Center har samlet en stor mængde konkret viden om, hvad der virker på det social- og velfærdspolitiske område. På www.nc2.net kan man få adgang til systematiske forskningsoversigter over effektforskning på mange forskellige indsatser. Effektforskning er en udbredt men kompliceret disciplin, der udøves på mange forskellige kvalitetsniveauer. Det kan være vanskeligt både at få overblik over, hvad der findes af resultater og vurdere, hvor solide de er.

Derfor lancerer Nordisk Campbell Center nu en ny serie af let tilgængelige artikler skrevet over gode systematiske forskningsoversigter. Artiklerne har til formål at give et hurtigt overblik over effekten af metoder, behandlinger, programmer osv., som anvendes i Norden. Artiklerne tager udgangspunkt i en systematisk forskningsoversigt – et review – og de giver en kort sammenfattende beskrivelse af formål og resultater. Samtidig vil der ofte være en perspektivering, som søger at sætte forskningsoversigtens konklusioner ind i en danske eller nordisk sammenhæng.

Alle artikler kan læses på www.nc2.net. Her kan du også tilmelde dig NC2s email-nyhedsbrev, hvor artiklerne omtales efterhånden som de offentliggøres.

HVAD VIRKER? SEMINAR 2006

Nordisk Campbell Centers årlige seminar om evidens i det sociale arbejde

For 5. år i træk inviteres socialfolk fra hele Norden til seminar om, hvordan forskningsbaseret viden om effekter kan styrke kvaliteten af det sociale arbejde. Dette sker, når Nordisk Campbell Center i samarbejde med Kunnskapssenteret for Helsetjenester i Norge og Institutet för Utveckling av Metoder i Socialt arbete i Sverige afholder sit årlige seminar "Hvad Virker", som i 2006 finder sted den 9. november i Eigtveds Pakhus, København.

Vi har inviteret en række spændende talere, som sætter fokus på aktuelle temaer i diskussionen om, hvilken rolle evidens kan og skal spille i velfærdssamfundet.

Programmet er herudover spækket med konkrete eksempler på, hvordan systematiske forskningsoversigter kan være med til at inspirere og udvikle den sociale praksis. Desuden er seminaret præget af, at vi nu med fuld styrke og ikke uden stolthed kan præsentere et stort udvalg af Nordisk Campbell Centers egne Campbell review. Det sker i 14 workshops som stiller skarpt på bl.a.

- Efterværn for anbragte unge
- Behandling af seksuelt misbrugte børn
- Aktiveringstruslens betydning for arbejdssøgende
- Misbrugsbehandling for fængselsindsatte

I de fleste workshops vil man kunne høre en forsker og en praktiker fremlægge hvert sit perspektiv på en evidensbaseret metode. Tanken er at koble forskning og praksis direkte sammen – forhåbentlig som inspiration for andre fagfolk til, hvordan forskningen og dens resultater kan bidrage til at øge kvaliteten i det sociale arbejde.

Der er også lagt en håndfuld workshops ind med mere tværgående temaer, hvor der er anledning og plads til en nødvendig og efterspurgt debat om forskellige perspektiver, muligheder og begrænsninger ved introduktionen af evidens i socialt arbejde.

NYE ARBEJDSPAPIRER

Jens Bonke: Income Distribution and Economic Well-Being within European Families. Socialforskningsinstituttet. Working Paper 03:2006. 38 sider.

HVEM SKAL TJENE PENGENE?

Man kunne umiddelbart tro, at familiens økonomiske tilfredshed er uafhængig af, hvem der tjener pengene. Men den konklusion kan man ikke drage, hvad angår europæiske familier. Et nyt arbejdspapir analyserer fordelingen af ægtefællernes indtægter inden for europæiske familier, samt hvilke konsekvenser den fordeling har for ægtefællernes økonomiske tilfredshed.

Mange undersøgelser har vist, at kvinder i dag i stigende omfang deltager på arbejdsmarkedet, og at det fører til en mere ligelig fordeling af ægtefællernes indtægter. Men det er stadig et åbent spørgsmål, i hvilket omfang kvinders og mænds tilfredshed med familiens økonomi er påvirket af, hvem der tjener pengene. Analyserne viser bl.a., at i de fleste lande falder mændenes økonomiske tilfredshed, og kvindernes stiger, jo mere hun tjener i forhold til ham. I de skandinaviske lande er den fordeling af indtægterne, som giver ægtefællerne den største tilfredshed, tættere på den faktiske fordeling end i de fleste øvrige EU lande. Arbejdspapiret bygger på data fra The European Community Household Panel og dækker situationen i de fleste EU lande.

Charlotte Aakjær, Marie Willumsen & Hans Hansen: Payment for Care, Impact on the Economic Situation of the Pensioner in Denmark, Sweden, Norway, Finland, Great Britain and Germany. Socialforskningsinstituttet. Working Paper 02:2006.39 sider.

BETALING FOR PLEJE OG PENSIONISTERS ØKONOMI I SEKS EUROPÆISKE LANDE

Et nyt arbejdspapir analyserer ved hjælp af mikrosimulation, hvordan betaling for pleje påvirker pensionisters økonomiske situation i seks europæiske lande. Som modelperson er valgt en enlig pensionist. Fokus er på pleje foretaget af professionelle i pensionisternes hjem, som fx rengøring, indkøb og personlig pleje. Den økonomiske situation udtrykkes ved indkomstbegrebet "family purse" (dvs. familiens pung), som er disponibel indkomst efter nettoboligudgifter er fratrukket.

Det viser sig, at der er forskel på, hvordan betaling for pleje påvirker den økonomiske situation for pensionister i de seks lande. Fx er Storbritannien det eneste land, hvor betaling for pleje faktisk har en positiv indvirkning på pensionisters økonomiske situation, mens der fx for Sverige gælder, at den negative indvirkning bliver mindre, når den tidligere indkomst stiger. I både Tyskland og Danmark har det at modtage ældrepleje som pensionist ingen betydning for pensionistens økonomi, da plejen finansieres via skatterne.

NETOP UDKOMMET

Henning Olsen: Guide til gode spørgeskemaer. Socialforskningsinstituttet 06:11. 94 sider. Pris kr. 100,00. ISBN 87-7487-812-3.

VEJE TIL GODE SPØRGSMÅL

Spørgeskemaundersøgelser er velkendte og bruges ofte til at dokumentere forskellige forhold og begrunde politiske beslutninger. Men resultaterne kan være forbundet med betydelig usikkerhed. Udarbejdelse af gode spørgeskemaer kræver omhu og sproglig formåen.

Socialforskningsinstituttet har gennem mange år arbejdet med spørgeskemaundersøgelser. I Guide til gode spørgeskemaer gennemgår seniorforsker Henning Olsen nogle væsentlige problemer, typiske faldgruber og fejlkilder, man skal være opmærksom på, hvis man vil gøre måleproblemer mindst mulige.

Guiden er i vid udstrækning baseret på forfatterens egen forskning og på sprog- og hukommelsesforskeres viden om, hvordan folk forstår sprog og genkalder informationer. Uden brug af den slags viden forbliver udarbejdelse af spørgeskemaer et håndværk, der fører til flere måleproblemer, end hvis der også lyttes til sprogfolks, hukommelsesforskeres og andres omfattende viden.

I guiden behandles emner som fx styrende problemstillinger og spørgsmåls fokusering og neutralitet, formulering af åbne eller lukkede spørgsmål og svarkategorier, tematiske spørgeforløb, aflastning af svarpersoners hukommelse og forebyggelse af over- eller underdrivende svar. Emnerne er illustreret med mange spørgsmålsseksempler hentet fra SFI-SURVEY, der hvert år gennemfører en lang række spørgeskemaundersøgelser, som bl.a. afdækker danskernes leveforhold og deres holdninger til så godt som alt mellem himmel og jord.

KONFERENCE

INTERNATIONAL KONFERENCE OM TIDSNANVENDELSE

HVORDAN BRUGER VI VORES TID?

Socialforskningsinstituttet afholder i august en stor international konference om tidsanvendelse. Konferencen fokuserer på forskning i tidsanvendelse, og hvordan man måler og indsamler data herom. Blandt de emneområder konferencen belyser, er

- Hverdagsliv
- Kønsroller
- Måling af ulønnet arbejde
- Fritid
- Beskæftigelse og lønnet arbejde
- Pasning af børn
- Ældreforsorg

Konferencen anlægger økonomiske, sociologiske og andre samfundsvidenskabelige indfaldsvinkler, fx rejse- og transportforskning.

Konferencen fokuserer på en lang række metodiske spørgsmål i studiet af tidsanvendelse, bl.a. brug af dagbøger som kilde til data. Brugen af dagbøger giver muligheder for at undersøge organiseringen af aktiviteter gennem dagen – hvornår finder de sted, hvor ofte, og i hvilken rækkefølge?

Konferencen arrangeres af programleder Jens Bonke, seniorforsker Mette Deding og forsker Mette Lausten, alle fra Socialforskningsinstituttet.

[Time use research. An interdisciplinary issue.](#)

[The 28th Annual Conference on Time use Research.](#)

[Copenhagen, 16-18 August, 2006.](#)

ÅRSBERETNINGEN

Læs mere på www.sfi.dk

Årsberetningen kan fås i trykt udgave ved henvendelse til instituttet.

SFI BIDRAGER TIL UDVIKLINGEN AF DEN OFFENTLIGE SEKTOR

Det giver SFI's årsberetning flere eksempler på. Den kan nu læses på hjemmesiden www.sfi.dk. Under "om SFI" ligger også det sociale regnskab og videnregnskabet. Årsberetningen giver ikke kun et vue over, hvordan 2005 gik, men også et aktuelt indblik i, hvordan og med hvad forskerne arbejder lige nu, og hvad SFI's resultater bliver brugt til. SFI's vigtigste opgave er at opbygge og formidle viden, der kan kvalificere de politiske og administrative beslutninger på velfærdsområdet. På den måde er SFI's rolle at levere vidensgrundlag for udvikling og innovation i velfærdssektoren i Danmark. Sektorforskningens varemærke er at kunne indgå i en dialog og rådgivningsproces med de relevante myndigheder og samtidig levere forskning og evalueringer af høj kvalitet og uden politiske fingeraftryk på resultaterne.

I tekst og tal viser årsberetningen, at 2005 var et godt år. SFI opnåede større forskningsbevillinger end tidligere fra fonde og det Strategiske Program for Velfærdsforskning. Ministerier, styrelser og organisationer efterspørger fortsat i stort omfang evalueringer og udredninger fra SFI. Der har samtidig været en kraftig tilgang af interviewopgaver til SFI-SURVEY. Nordisk Campbell Center, der er et datterselskab på SFI, fik i 2005 offentliggjort den første af en række systematiske forskningsoversigter.

I årsberetningen er der fire artikler, der har fokus på, hvordan SFI realiserer sin strategi.

ANVENDELSESORIENTERET FORSKNING

Forskningen på Socialforskningsinstituttet skal sikre kvaliteten af de evaluerings- og udrednings-opgaver, som eksterne rekvirenter bestiller. Arbejdsformen på SFI er i høj grad projektorienteret. Og forskningen har i vid udstrækning fokus på at blive omsat til politik og praksis. Det betyder, at forskernes arbejde på SFI på en række punkter adskiller sig fra universitetsverdenens.

EVIDENSBASERET VIDEN GIVER PROFESSIONELT SOCIALARBEJDE

De senere år er der kommet fokus på effektmåling inden for det socialpolitiske område. Socialpolitiske indgreb er ofte dyre og griber dybt ind i klienternes tilværelse. Derfor kræver socialpolitikere på flere niveauer, at det sociale arbejde bliver baseret på viden om, hvad der virker og ikke virker. SFI har lige nu flere projekter i gang, hvor effekten af forskellige sociale indsatser bliver målt.

FORSKNING MED FREMMED FLAVOUR

Internationalt samarbejde giver spændende vinkler på forskningen og indsigt i de nyeste resultater og forskningsretninger. Forskerne på SFI har især kontakter og samarbejde med andre forskere i Norden, Europa og USA. De rigtigt frugtbare samarbejder rækker ud over det snævert faglige. Nogle gange opstår der venskaber og berigende sociale sammenhænge.

VIDEN GIVER MERE SIKKER GRUND UNDER FØDDERNE

Socialforskningsinstituttet vil være blandt Danmarks førende leverandører af forskningsbaserede udredninger og evalueringer inden for det sociale område. Ambitionen er, at undersøgelser, der er funderet i internationalt anerkendt forskning, skal bidrage til at kvalificere debatten og beslutningsgrundlaget blandt politikere og praktikere. En del kommuner bruger SFI's viden i deres planlægning og metodeudvikling. Frederiksberg, som artiklen fokuserer på, gør det bl.a. på arbejdsmarkedsområdet.

